

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การปลูก พืชไร่ หลังนา

เรียบเรียง : นายวุฒิชัย ชินวงศ์
นายวรรณวิทย์ เฉลยผล
กลุ่มเกษตรชลประทาน
กองประสานงานโครงการพระราชดำริและพื้นที่เฉพาะ

จัดทำ : นางอมรทิพย์ ภิรมย์บูรณ์
นางอุบลวรรณ อารยพงศ์
นางสาวอำไพพงษ์ เกาะเทียน
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

พิมพ์ครั้งที่ 1 : จำนวน 25,000 ฉบับ เมษายน พ.ศ.2558

จัดพิมพ์ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

พิมพ์ที่ : ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การปลูกพืชไร่หลังนา

เกษตรกรในเขตพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง และภาคเหนือตอนล่าง ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นหลักโดยเฉพาะในพื้นที่รับน้ำชลประทานที่นิยมทำนาปรัง ซึ่งทำติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และมีการระบาดของโรคแมลง ประกอบกับในช่วงฤดูแล้งอาจจะเกิดภาวะภัยแล้งขึ้น ทำให้ขาดแคลนน้ำในการทำนาได้ เกษตรกรจึงควรหันมาปลูกพืชไร่ซึ่งใช้น้ำน้อยแทนการทำนา พืชไร่ที่สามารถปลูกและได้ผลดี ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ข้าวโพด เป็นต้น

ข้อควรคำนึงในการปลูกพืชไร่ในเขตชลประทานช่วงฤดูแล้ง

1. ชนิดของพืชที่จะปลูก

- ควรเป็นพืชที่ตรงตามความต้องการของตลาด
- ราคาผลผลิต ได้ราคาดีและมีแหล่งรับซื้อ
- เป็นพืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในเขตที่ปลูก

2. ลักษณะพื้นที่

ควรปรับพื้นที่ให้เรียบตั้งแต่ตอนทำนาและให้มีความลาดเทเล็กน้อย ซึ่งจะช่วยให้ไม่ให้น้ำท่วมขังในแปลง เพราะจะทำให้ผลผลิตลดลง

3. การเตรียมดิน

ต้องคำนึงถึงความชื้นที่เหมาะสม หากเตรียมดินในช่วงที่มีความชื้นมากเกินไปดินจะเป็นก้อนโต และหากแห้งเกินไปจะเตรียมดินยากและไถได้ไม่ลึก

4. การใส่ปุ๋ย

ในพื้นที่ทำนามาตลอดจะมีการทับถมของตะกอนและปุ๋ยเคมีตกค้างอยู่มาก จึงไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยอีกในการปลูกพืชไร่บางชนิด แต่มีพืชบางชนิด เช่น ข้าวโพด ซึ่งตอบสนองต่อปุ๋ย จึงควรให้ปุ๋ยไนโตรเจนให้เพียงพอต่อการเจริญเติบโต

5. การกำจัดวัชพืช

ควรมีการป้องกันกำจัดให้ทันต่อการแพร่กระจายของวัชพืชในพื้นที่

6. การให้น้ำ

ควรคำนึงถึงความต้องการของพืชในช่วงที่อุณหภูมิสูง ไม่ควรปล่อยให้ขาดน้ำจนพืชเหี่ยวเฉา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่พืชออกดอกติดฝัก เพราะจะทำให้ดอกร่วง ไม่ติดฝักผลผลิตเสียหายได้

เทคโนโลยีการปลูกพืชปุ๋ยสด (ปอเทือง)

ปอเทือง เป็นพืชตระกูลถั่วชนิดหนึ่งขึ้นได้ดีทั้งบนที่ดอนและในที่ลุ่มที่มีน้ำแช่ขัง ทนต่อความแห้งแล้ง ปอเทืองสามารถสร้างธาตุอาหารขึ้นเองได้โดยเฉพาะไนโตรเจน จึงสามารถปลูกเป็นพืชเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด

ฤดูกาลปลูกที่เหมาะสม

ปอเทืองปลูกได้ 2 ช่วง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือช่วงแรกเริ่มปลูกตั้งแต่เดือนมิถุนายนจนถึงปลายเดือนกรกฎาคม ช่วงที่สองปลูกหลังฤดูทำนาเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน สำหรับภาคอื่น ๆ ปรับช่วงเวลาตามความเหมาะสม

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 80-100 เซนติเมตร หรือปลูกเป็นหลุม ระยะปลูก 50 x 100 เซนติเมตร หลุมละ 1 - 3 ต้น (2 - 4 กิโลกรัมต่อไร่) หรือปลูกแบบหว่านใช้เมล็ดพันธุ์ 5 กิโลกรัมต่อไร่ปลูกเชื้อโรโซเบียมหว่านทั่วแปลง หลังจากนั้นหว่านปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 หรือสูตร 12-24-12 จำนวน 10 กิโลกรัมต่อไร่ โดยหว่านให้สม่ำเสมอทั่วแปลงแล้วคราดกลบ

การใส่ปุ๋ย

ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 12-24-12 อัตรา 20-30 กิโลกรัมต่อไร่ โรยรอบโคนต้น ให้ห่างจากโคนต้นพอประมาณแล้วจึงพูนโคนกลบปุ๋ย

การกำจัดโรคและแมลง

โรคสำคัญ คือ โรคโมเสกหรือขาวบ้านเรียกว่า ต้นปอเทืองเป็นกัญชา หรือโรคใบกระดิม ต้นและใบจะมีสีเขียวอมเขียวนวล ใบหงิกงอ ไม่ออกดอก สามารถระบาดไปยังต้นอื่น ให้รีบถอนและเผาทั้งต้นที่

ระยะติดฝักอ่อนและระยะที่ฝนทิ้งช่วง ต้องหมั่นตรวจดูแปลงขยายพันธุ์ เพราะมักจะมีแมลงประเภทปากดูด เช่น เพลี้ยอ่อน แมลงหวี่ขาว ระบาดให้พ่นสารเคมีประเภทดูดซึมผสมน้ำยาจับใบ เช่น อะไซทรินเซฟวิน เมื่อปอเทืองติดฝัก จะมีหนอนแมลงเจาะทำลายฝัก ให้พ่นสารเคมีประเภทดูดซึมทำลายผสมน้ำยาจับใบ เช่น ซูมิคิริม

การเก็บเกี่ยว

● ใช้เป็นปุ๋ยพืชสด โกลบช่วงเวลาออกดอก อายุ 50 วัน ให้น้ำหนักสด 1.5 - 5 ตันต่อไร่ ให้ธาตุไนโตรเจน 8.7 - 28.9 กิโลกรัมต่อไร่

● ใช้เพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์ อายุ 120 - 150 วัน ในช่วงแรกจะเก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ในช่วงที่ 2 จะเก็บเกี่ยวเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม ฝักที่แก่จัดจะเปลี่ยนจากสีเขียวอ่อนเป็นสีน้ำตาลอ่อน ถ้าเขย่าต้นจะมีเสียงดัง เมื่อแกะฝักเมล็ดที่มีคุณภาพดีจะมีสีม่วงปนดำ จะเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียวโดยใช้เคียวเกี่ยวโคนต้น ตากแดดทิ้งไว้ 3 - 4 แดด แล้วนำมานวด

การนวด

การนวดอาจทำได้หลายวิธี เช่น ใช้รถยนต์เหยียบย่ำ หรือนำฝักบรรจุถุง แล้วใช้ไม้ทุบให้ฝักแตก จากนั้นคัดเอาสิ่งเจือปนและเมล็ดลีบออก โดยใช้ลมเป่าหรือใช้เครื่องสีคัดแล้วบรรจุกระสอบ

พืชไร่ที่สามารถปลูกและได้ผลดีในเขตชลประทานช่วงฤดูแล้ง

ถั่วเหลือง

พันธุ์

ศรีสำโรง1 เชียงใหม่2 สจ.5 เชียงใหม่60 เชียงใหม่6

ฤดูปลูก

ช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม คือ กลางเดือนพฤศจิกายน - ป้ายมกราคม

อัตราการปลูก

ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 12 - 15 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 50 เซนติเมตรระหว่างต้น 20 เซนติเมตร

ปลูกหลุมละ 3 - 4 เมล็ด

การใส่ปุ๋ย

ควรคลุกเมล็ดด้วยเชื้อไรโซเบียมทุกครั้ง และใส่ปุ๋ยสูตร 12-24-12 หรือ 15-15-15 อัตรา 20 - 30 กิโลกรัมต่อไร่

การดูแลรักษา

- ใช้สารกำจัดวัชพืชก่อนวัชพืชงอก หรือกำจัดด้วยมือ 1 - 2 ครั้ง ครั้งแรก 15 - 20 วัน หลังงอกและครั้งที่ 2 หากวัชพืชขึ้นหนาแน่นหลังจากครั้งแรก 15 วัน
- พ่นสารเคมีเพื่อป้องกันหนอนแมลงวันเจาะลำต้น 7 - 10 วัน หลังปลูก และหมั่นตรวจแปลงสม่ำเสมอ
- ให้น้ำอย่างสม่ำเสมอทุก 10 - 14 วัน และไม่ควรปล่อยให้ขาดน้ำในช่วงหลังออกดอกสร้างเมล็ด

การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยวเมื่อใบร่วงและฝักแก่เปลี่ยนสี 95% แล้วตากไว้ในแปลง หรือเก็บไว้ในโรงเรือนยกพื้น ที่มีการถ่ายเทอากาศดี แล้วนำออกตากจนแห้ง นวดด้วยเครื่องนวดขณะที่ยังมีเมล็ดมีความชื้นประมาณ 14%

ถั่วลิสง

พันธุ์

ควรปลูกตามความต้องการผลผลิตของตลาด คือ

- การใช้ผลผลิตทั้งฝัก เช่น ถั่วลิสงต้ม ถั่วลิสงอบแห้งทั้งฝัก นิยมใช้พันธุ์ที่มีเมล็ด 3 - 5 เมล็ดต่อฝัก ได้แก่ สุโขทัย38 กาฬสินธุ์1
- การใช้ผลผลิตเพื่อกะเทาะเมล็ด ได้แก่ ไทนาน9 ขอนแก่น5 ขอนแก่น4

ฤดูปลูก

ช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม คือ เดือนธันวาคม - มกราคม

อัตราการปลูก

ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 20 - 25 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

เตรียมแปลงปลูกโดยการไถดินลึก 10 - 20 เซนติเมตร 1 ครั้ง ตากดิน 7 - 10 วัน จากนั้นไถพรวน 10 ครั้ง และยกร่องปลูก โดยมีระยะระหว่างแถว 40 - 60 เซนติเมตร ระยะระหว่างหลุม 10 - 20 เซนติเมตรคลุกเมล็ดด้วยสารเคมีป้องกันโรคโคนเน่า ร่วมกับการใช้เชื้อไรโซเบียม

การใส่ปุ๋ย

ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 12-24-12 หรือ 16-16-8 อัตรา 35 กิโลกรัมต่อไร่ รองก่อนหลุมก่อนปลูกหรือโรยข้างแถวและพรวนดินกลบ หลังจากงอก 15 - 20 วัน

การดูแลรักษา

- การกำจัดวัชพืช ครั้งแรกเมื่ออายุ 15 วัน และครั้งที่ 2 เมื่ออายุ 20 วัน หลังงอก
- การพรวนดินและพูนโคนต้น เมื่อถั่วลิสงอายุ 30 - 40 วัน จะเริ่มออกดอกและลงเข็มต่อไป ควรพูนโคนเตี้ย ๆ และให้แผ่วางออกจากโคนต้น

การเก็บเกี่ยว

เมื่อถั่วลิสงอายุประมาณ 85-110 วัน สีของเปลือกฝักด้านในเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลมากกว่า 60%

ข้าวโพดหวาน

พันธุ์

เอ ที เอส-5 ซูการ์75 ไฮบริกซ์3 และอินทรี2

ฤดูปลูก

เดือนพฤศจิกายน - มกราคม

อัตราปลูก

ใช้เมล็ดพันธุ์ 1.0 - 1.5 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 75 เซนติเมตรระหว่างหลุม 25 เซนติเมตร

ปลูกหลุมละ 1 - 2 เมล็ด และถอนแยกให้เหลือ 1 ต้นต่อหลุม

10 - 14 วันหลังปลูก

การใส่ปุ๋ย

รองพื้นด้วยปุ๋ยสูตร 16-20-0 หรือ 15-15-15 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ ใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 อัตรา 25 - 50 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อข้าวโพดอายุได้ 20 - 30 วันหลังปลูก

การดูแลรักษา

- คลุกเมล็ดก่อนปลูก ด้วยสารเคมีเอพอรอน 65 เอสดี อัตรา 7 กรัมต่อน้ำหนักข้าวโพด 1 กิโลกรัม เพื่อป้องกันโรคราน้ำค้าง
- ใช้สารกำจัดวัชพืชก่อนวัชพืชงอก หรือทำร่นในแปลงปลูก
- ให้น้ำทุก 10 - 14 วัน และไม่ควรปล่อยให้ข้าวโพดขาดน้ำ ในช่วงออกไหมและสร้างเมล็ด

การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยวข้าวโพดหวานหลังจากออกไหม 18 - 20 วันซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยาวโพดหวานฝักสดมีความหวานสูง และเปลือกเมล็ดบางเหมาะสำหรับการบริโภคฝักสด และแปรรูป

ถั่วเขียว

พันธุ์

ชยันนาท72 ชยันนาท36 กำแพงแสน1 และกำแพงแสน2

ฤดูปลูก

เดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์

อัตราการใช้เมล็ด

กรณีปลูกเป็นแถว ใช้เมล็ดพันธุ์ 3 - 4 กิโลกรัมต่อไร่

กรณีปลูกแบบหว่าน ใช้เมล็ดพันธุ์ 5 - 6 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ระหว่างต้น 20 เซนติเมตร

ปลูกหลุมละ 3 - 4 เมล็ด และถอนแยกให้เหลือ 3 ต้นต่อหลุม

10 - 14 วันหลังปลูกหรือโรยเป็นแถวแล้วถอนแยกให้เหลือ

15 - 20 ต้น ต่อความยาวแถว 1 เมตร

การใส่ปุ๋ย

ใส่ปุ๋ยสูตร 12-24-12 อัตรา 20 - 30 กิโลกรัมต่อไร่

การดูแลรักษา

- ใช้สารกำจัดวัชพืชก่อนวัชพืชงอก หรือกำจัดด้วยมือ 1 - 2 ครั้ง ครั้งแรก 15 - 20 วันหลังงอก และครั้งที่ 2 หากวัชพืชขึ้นหนาแน่นหลังจากครั้งแรก 15 วัน
- พ่นสารเคมีป้องกันหนอนแมลงวันเจาะลำต้น 7 - 10 วัน และหมั่นตรวจแปลงสม่ำเสมอ
- ให้น้ำทุก 10 - 14 วัน ไม่ควรปล่อยให้ขาดน้ำ ในช่วงหลังออกดอกสร้างเมล็ด

การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยว 2 ครั้ง เมื่อถั่วเขียวอายุ 65 และ 75 วัน

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

พันธุ์

นครสวรรค์3 และพันธุ์ลูกผสมภาคเอกชน

ฤดูปลูก

เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม

อัตราการใช้เมล็ด

ใช้เมล็ดพันธุ์ 3.0 - 3.5 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 70 - 75 เซนติเมตร ระหว่างหลุม 20 เซนติเมตร

ปลูกหลุมละ 1 - 2 เมล็ด และถอนแยกให้เหลือ 1 ต้นต่อหลุม

10 - 14 วัน หลังปลูก ปลูกโดยยกแปลงแถวเดียว หรือแถวคู่

ก็ได้ในกรณีมีน้ำชลประทาน

การใส่ปุ๋ย

รองพื้นด้วยปุ๋ยสูตร 16-16-8 หรือ 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัม

ต่อไร่ ใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 อัตรา 15 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับ

ปุ๋ยสูตร 16-16-8 หรือ 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่

เมื่อข้าวโพด อายุได้ 20 - 30 วันหลังปลูก และใส่ปุ๋ยสูตร

46-0-0 อัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่ในระยะออกดอก

การดูแลรักษา

- ใช้สารกำจัดวัชพืชก่อนวัชพืชงอก หรือทำร่นในแปลงปลูก
- ให้น้ำครั้งแรกหลังทำร่นและให้น้ำอีก 2 - 3 ครั้ง ไม่ควรปล่อยให้ขาดน้ำ ในช่วงออกไหมและสร้างเมล็ด

การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยวข้าวโพดเมื่อฝักแก่จัดและแห้งสนิท เมล็ดจะมีความชื้น

20 - 25% หลังจากเก็บเกี่ยวควรนำฝักมาตากแดด 1 - 2 แดด

จากนั้นนำไปกะเทาะเมล็ด

ข้าวโพดฝักอ่อน

พันธุ์

เกษตรศาสตร์2 KBSC605 แปซิฟิก271

ซี.พี.บี.468 SG17 SG20

ฤดูปลูก

เดือนพฤศจิกายน - มกราคม

อัตราการใช้เมล็ด

ใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 2.5 - 3.0 กิโลกรัมต่อไร่

ระยะปลูก

ระหว่างแถว 75 เซนติเมตร ระหว่างต้น 25 เซนติเมตร

ปลูกหลุมละ 2 - 3 เมล็ด และถอนแยกให้เหลือ 2 ต้นต่อหลุม

ประมาณ 10 - 14 วันหลังปลูก

การใส่ปุ๋ย

รองพื้นด้วยปุ๋ยสูตร 16-20-0 หรือ 15-15-15 อัตรา 50 กิโลกรัม

ต่อไร่ ใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 (ยูเรีย) อัตรา 25 - 50 กิโลกรัมต่อไร่

เมื่อข้าวโพดอายุได้ 20 - 30 วันหลังปลูก

การดูแลรักษา

- ใช้สารกำจัดวัชพืชก่อนวัชพืชงอก หรือทำร่นในแปลงปลูก
- ให้น้ำทุก 10 - 14 วัน ไม่ควรปล่อยให้ข้าวโพดขาดน้ำ
- เมื่อข้าวโพดอายุ 40 - 45 วันหลังปลูก ควรดึงช่อดอกตัวผู้ทิ้งเสียก่อนที่ดอกตัวผู้บาน

การเก็บเกี่ยว

เริ่มเก็บเกี่ยวหลังจากถอดดอกตัวผู้ 2 - 3 วัน โดยทั่วไป

จะเก็บเกี่ยวเมื่อไหมยาวประมาณ 3 - 5 เซนติเมตร